

46.4 HV

Hvidovre
Lokalarkiv

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

NR. 3 . AUGUST 1993 . 11. ÅRGANG

Indhold

Kære læser	side 3
En virkelig historie fra Danmark i årene 1953-58 Af Elly Hansen	side 5
Den socialistiske Budtz-Müller Af Hans Chr. Thomsen	side 12
Catherine Booth-kolonien Af Hans Chr. Thomsen	side 26
Rytterskoledagene	side 32
Åbent Hus på Rytterskolen	side 35

HVIDOVRE LOKALHISTORIE udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. Det udkommer fire gange årligt og tilsendes selskabets medlemmer.

Redaktion: Hans Chr. Thomsen
 Adresse: Lokalhistorisk Arkiv
 Medborgerhuset, Hvidovrevej 280
 2650 Hvidovre
 Tlf. 31 78 02 22 lok. 227

ISSN 0902-3046

Kære læser

Denne gang bringer vi tre artikler.

Den første er af **Elly Hansen**. Hun er med i Lokalhistorisk Arkivs erindringsgruppe, og vi håber, at det ikke er sidste gang, vi kommer til at høre fra denne gruppe.

Elly Hansen er født i 1917 og kom samme år til Hvidovre. Her havde hendes forældre bygget sommerhus, og i 1929 flyttede familien helårs til Hvidovre i et hus på Brostykkevej.

Hun giftede sig i 1937 med Finn Hansen, der også var Hvidovre-borger. Efter at have boet i Valby i 10 år, købte familien i 1947 en villa på Tureby Allé.

Elly Hansens artikel handler om det smedefirma, som hun og hendes mand skabte i 1950'erne, og det handler om den skæbne det fik.

Så er der en artikel af **Hans Chr. Thomsen** om forfatteren Bertel Budtz-Müller. Den er baseret på Morten Things doktordisputats fra i år "DKP og de intellektuelle. 1918-1960".

Budtz-Müller boede i Hvidovre fra 1938 til sin død i 1946 sammen med sin kone skuespillerinden Frida Budtz-Müller, og han var dengang en kendt Hvidovre-borger.

Med Morten Things disputats er det nu muligt at give et portræt af den unge revolutionære Budtz-Müller.

Den tredje artikel handler også om et socialt engagement, men modsat Budtz-Müllers socialistiske er der her tale om et religiøst engagement, som det kommer til udtryk i Frelsens Hær og Frelsens Hær i Hvidovre.

Den er skrevet af **Hans Chr. Thomsen**.

Næste og sidste nummer i 1993 vil indeholde en fyldig introduktion til og baggrundsorientering om en video, Arkivet netop er blevet færdig med.

For sæsonen 1994 arbejdes der med flere ideer til bladet. Arkivets erindringsgruppe ville være et oplagt emne for et helt nummer.

Gruppen en sammensat af mennesker med vidt forskellig social og geografisk baggrund, og den er fuld af historier, der begynder alle mulige andre steder end i kommunen, for på et tidspunkt at løbe sammen i Hvidovre.

En anden idé er at skrive en vejs historie, eller fragmenter af den, og det liv, der folder sig ud langs den.

Så ligger, der en tyk stabel dokumenter fra det rigtig gamle landbo-Hvidovre. De handler om de sociale forhold, om et uægte barn, ægteskabsløfter og måske ægteskabsbrud og om retssager.

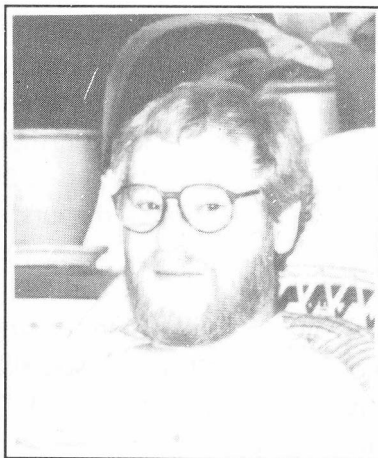
Et nummer om kulturen i Hvidovre er også en mulighed.

Af forsømte områder kan bl.a nævnes: sporten, erhvervslivet. Ideer er velkomne - feltet er åbent.

Forsidebilledet er af Budtz Müller og bagsidebilledet fra optagelserne af Arkivets video.

Så vidt ideerne og 1994.. og så er der jo snart Rytterskoledagene!!!

Redaktionen

En virkelig historie fra Danmark i årene 1953 - 1958

Af Elly Hansen

Der var krise i Danmark, og mange mennesker blev arbejdsløse. Det blev min mand Finn Hansen også, men det ville han ikke acceptere, så han ville begynde for sig selv. Vi boede i hus og var en familie på 5 - far, mor og tre børn. I krisetider opstår der mange små virksomheder - nogle overlever og nogle går desværre ned.

Ville ikke acceptere arbejdsløsheden

Fod under eget bord

Min mand havde besluttet sig til at lave smedjersartikler såsom blomsterborde, urtepotteskjulere, lystager, lampetter, spejle med hylder og diverse andre ting inden for jern. Vi havde lidt penge men ikke nok, så vi fik lidt kredit forskellige steder. Vi fik stabled et lille værksted på benene med svejseapparat, en ambolt en skruestik og forskelligt småværktøj. Firmaet kaldte vi: F.H. SMEDEKUNST, Tureby Allé 24, Hvidovre.

Min mand cyklede om dagen rundt til forskellige isenkræmmere, blomsterhandlere og forretninger med gaveartikler for at sælge sine varer. De ordrer han fik, måtte han så hjem på værkstedet og fabrikken og lave. Det blev så til aften- og natarbejde. Når tingene var færdige, blev de kørt ud til kunderne af en vognmand. Betalingen for varerne var kontant betaling. Vi havde ikke råd til kredit.

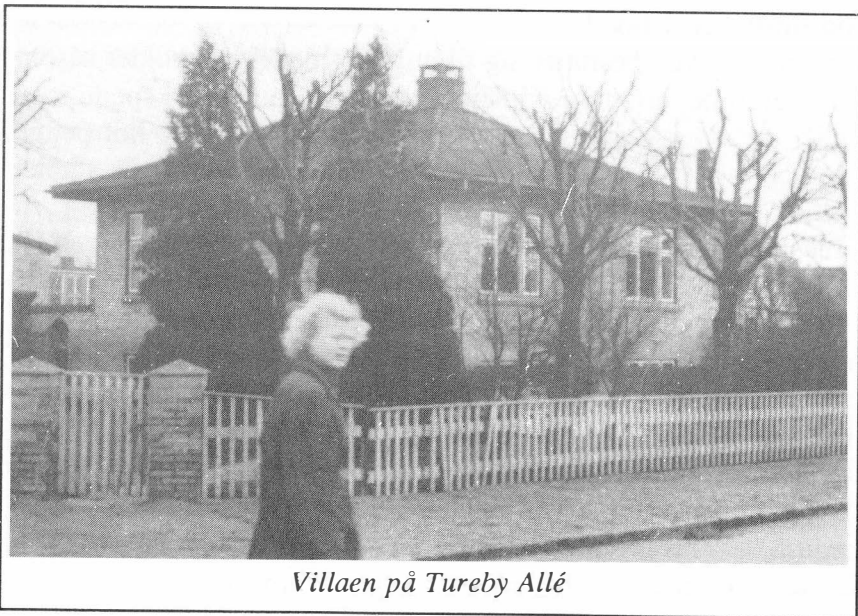
Således gik der et par måneder, så måtte vi have lidt hjælp, og der

blev ansat en mand til afklipping og bukning af jern til de forskellige ting, vi havde. Vi måtte også have en mand til at sælge varerne, så min mand kunne være på værkstedet om dagen til fremstilling af de forskellige artikler.

Vokseværk

Min mand udviklede stadig varesortimentet, blandt andet fandt han på at lave havemøbler af jern med trælameller. Det blev en stor succes, da det var en ny måde at lave havemøbler på. Vi fik mere og mere at lave, så vi måtte tage et nyt kælderrum i brug og ansætte endnu en mand.

Nu var vi en stab på 4 - min mand, der svejsede, 2 arbejdsmænd, 1 repræsentant og mig selv om aftenen med kontorarbejde. Vi arbejdede næsten i døgndrift, så der var ikke rigtig tid til produktudvikling og planlægning, så der blev ikke rigtig noget overskud.

Villaen på Tureby Allé

Efter et år måtte jeg slippe mit kontor-udejob for at hjælpe til på værkstedet med telefonpasning, afslibning af svejseplåner og pakning af varer til forsendelse. Vore to store drenge måtte hjælpe til med afklipping af jern i forskellige længder. Det foregik i gården, nogle gange i frostvejr.

Logo

Vi hæftede en mærkat på vore varer. Det var et rundt mærke - rødt med guld, hvor der stod F.H. SMEDEKUNST. Man kunne købe dem færdige, men for at spare købte vi mærkater og snor hver for sig. Om aftenen sad vi så med vores 3 børn og klistrede snoren i mellem mærkaterne.

Varemesse i Forum

Der var nu gået 1 1/2 år og vi fik mere og mere at lave og stadig nye kunder. Vi måtte ansætte nye mennesker for at kunne levere de mange bestilte varer. Der blev ansat 2 svejsere og 2 arbejdsmænd. Vi var nu en arbejdsstab på 10.

Nu skulle vi nok have standset og ladet vores lille foretagende være blevet der. Men vi syntes, det var dejligt med alt det arbejde uden at tænke på, at det kunne gå galt med for meget arbejde. Det koster jo penge hver gang en ny medarbejder skal læres op, og et nyt produkt udvikles. Men så kloge var vi ikke dengang.

Vi er nu nået frem til efteråret 1954. Der skulle være varemesse i Forum i København, og vi købte et stude og udstillede vores varer. Det blev en stor succes. Vi fik mange ordrer og mange nye kunder på Fyn og i Jylland.

Vi skulle
nok have
standset
der

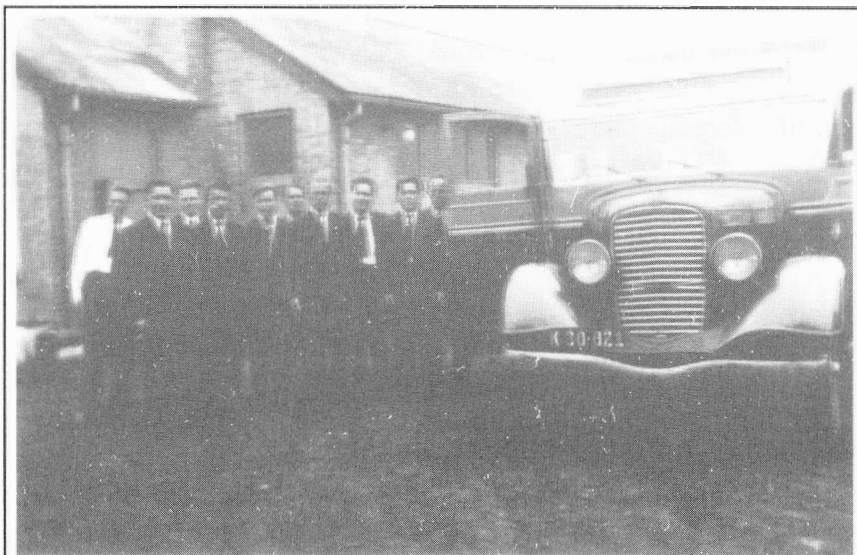

Julen 1954

Nu måtte vi udvide værkstedet i kælderen og vaskekælderen blev taget i brug. Vores cykleskur blev lavet om til maskinrum, hvor alle vore artikler blev sprøjtelakeret. Vores garage blev lavet til lagerrum med hylder, hvor vi stablede varerne op, efterhånden som de blev færdige. Det blev et meget travlt efterår, og snart blev det jul med mere travlhed.

Penge i banken havde vi ikke fået endnu, men vi levede da meget pænt, og da julen nærmede sig talte min mand og jeg om at gøre noget for vore børn og os selv.

Vi havde købt en lille brugt varebil til udbringning af vore varer, og i den kørte vi ind på Vesterbrogade og købte et TV-apparat med radio og grammofon - det var luksus og til stor glæde for os alle. Den jul 1954 glemmer jeg aldrig.

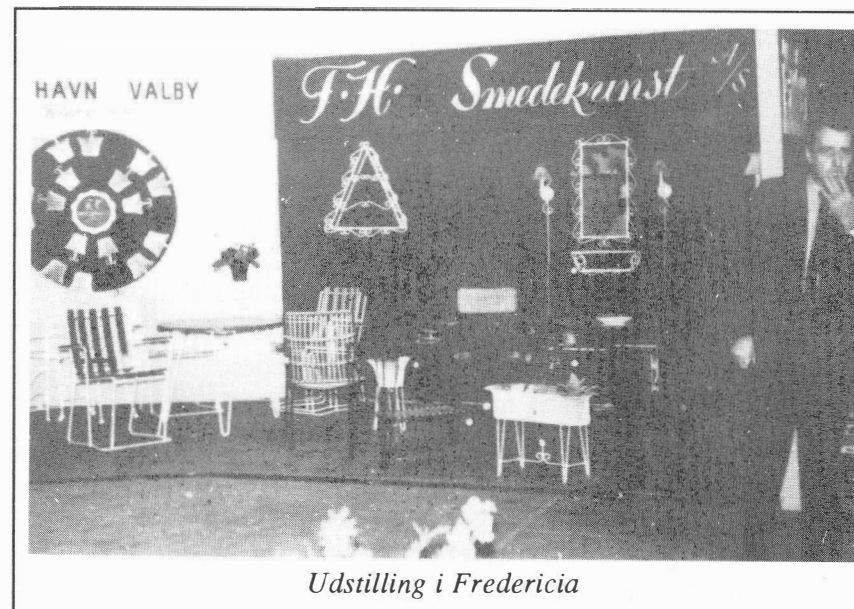

Der blev også tid til skovtur

Kæmpeordre og eksport

Vi starter nu på året 1955, hvor vi stadig får nye kunder, blandt andet Daells Varehus, der afgiver en stor ordre og som følge deraf gerne vil have procenter. Det fik de nu ikke, men da nogle af vore varer kommer i deres katalog til en billigere pris end i vore forretninger, så havde vi balladen. Vi blev ringet op af forskellige kunder, der troede vi solgte varer til Daells Varehus til en billigere pris. Vi droppede Daells Varehus.

Vi solgte utrolig mange havemøbler i dette år op til pinse. Vi måtte ansætte flere medarbejdere - vi var nu oppe på 15 mennesker. I august måned var der købstævne i Fredericia, og det meldte vi os til. Det blev en kæmpesucces.

Udstilling i Fredericia

Vi fik store ordrer, den største til varehuset Karstadt i Tyskland på 40.000.

Vi forsøgte nu at få lidt hjælp fra banken, men nej. De begrundede det med, at der var jo ingen garanti for, at vi fik leveret den store ordre. Men den blev færdig til tiden, og vi pakkede varerne i containere fra D.S.B. Min mand stod ude på vejen og pakkede varerne ned i halm. Det var noget rart griseri, men afsted kom det.

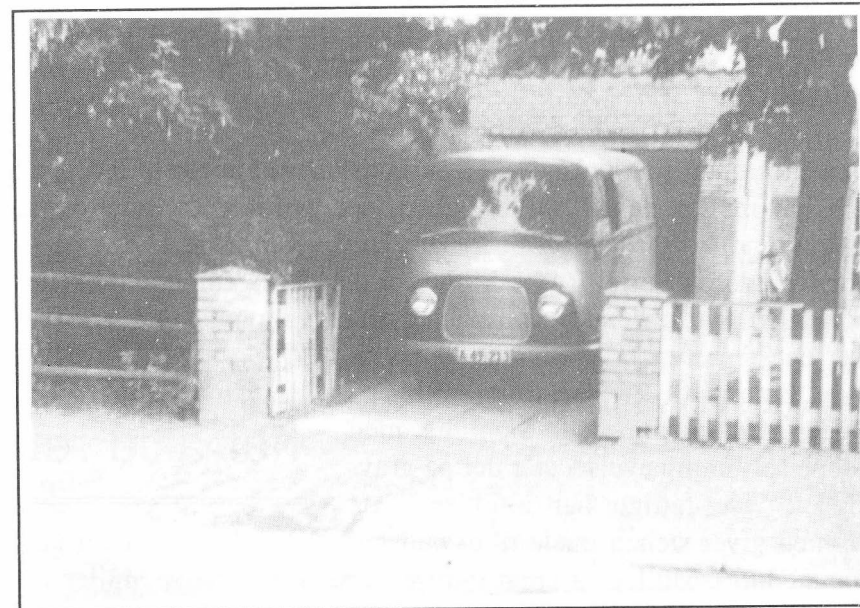
Vi fik forbindelse med et firma der hed "Iso". Det var en organisation, der havde med eksport at gøre. De hjalp os på den måde, at vi var sikre på at få pengene hjem fra udlandet. Efterhånden eksporterede vi til 17 forskellige lande, blandt andet stater i USA.

Vild vækst og nye lokaler

Vi havde fået lavet nogle billige kataloger over vort varesortiment, men efterhånden syntes vi det skulle se ud af noget udadtil, så vi fik lavet et flot katalog hos Egmont H. Petersen. Det var lidt dyrt. I året 1956 får vi besked fra Hvidovre Kommune, at vi ikke måtte drive virksomhed i huset i Tureby Allé 24. Dengang var der mange mennesker i Hvidovre, der havde en virksomhed i disse huse, såsom bogtrykkeri, skomager, rullekoner, frisører, men vi larmede nok for meget. Vi fik fat i større lokaler på Hæderdalsvej, hvor vi efterhånden udvidede vores medarbejderstab til 40 mennesker.

Vi fik også en ny stor varebil. Der var noget at holde styr på. Nogle mennesker skyldte i skat, som skulle trækkes af lønnen. Andre skulle af med børnepenge. Nogle skulle altid have forskud på ugelønnen og en medarbejder havde kun en skjorte. Når jeg vaskede den, lånte han en af min mands.

Vi forsøgte
nu at få lidt
hjælp fra
banken,
men nej

Tiden gik utroligt hurtigt, og vi er nu nået til efteråret 1957. Vi skylder nu mere væk end vi kan klare. Nu må vi opgive, og det kommer af sig selv, for min mand bliver syg af nerver og overanstrengelse. Det bliver Februar 1958, hvor vi afvikler vores gæld og betaler hver sit. Det gjorde vi ved at sælge vores hus Tureby Allé 24.

Der blev et lille overskud, og vi havde da levet i de fem år, vi havde vores firma, men til gengæld havde vi ikke noget hus.

Vi voksede
for hurtigt!

Morale: Vort lille firma voksede for hurtigt, og så kan det gå galt.

Den socialistiske Budtz-Müller

Af Hans Chr. Thomsen

Den protestantiske kirkegård er puritansk, hvad angår billeder, og den har megen dansk blufærdighed, der gemmer en smerte bag knappe indskrifter som: Tak for alt, Hvil i fred, Sov sødt...

For forfatteren Bertel Budtz-Müller er det så nogenlunde lykkedes at bryde disse regler for korrekt lutheransk gravplads-adfærd.

Det eneste selvportræt, der er på Hvidovre kirkegård, er det af marmor på Budtz-Müllers gravsted. Samtidig med denne selvfrehævelse, står der på gravmælet: "De fattige har altid ret", og dermed giver stenen mæle til et budskab, der rækker ud over personen Budtz-Müller og langt ind i en anden tid. Budtz-Müller var individualist og socialist, og han var det i den rækkefølge.

Hvor hører man til?

Den svenske forfatter Per Olav Enquist refererer et sted en oplevelse, han havde under en fest i København for nogle år siden. Let beruset og ud på natten spørger han sin borddame om, hvad hendes graviihørsforhold er. Hun forstår ikke svenskerens spørgsmål, og Enquist uddyber så. Kvinden bliver oprørt, og hendes mand svarer i hendes sted: Hun skal ligge i hans gravsted. Det vil hun under ingen omstændigheder - overhovedet ikke. Hun vil ligge i sit eget gravsted, og hun vil det sammen med sine børn. Manden spør'om det også gælder dem fra første ægteskab. Det mener hun. Hendes forældres grav er i alle tilfælde udelukket. I hendes fars grav har hans anden kone møvet sig ned, og under moderens separate gravplade i Spanien, vil hun ikke ligge. Det får hendes mand til at sige, at så vil han ligge sammen med sin forrige

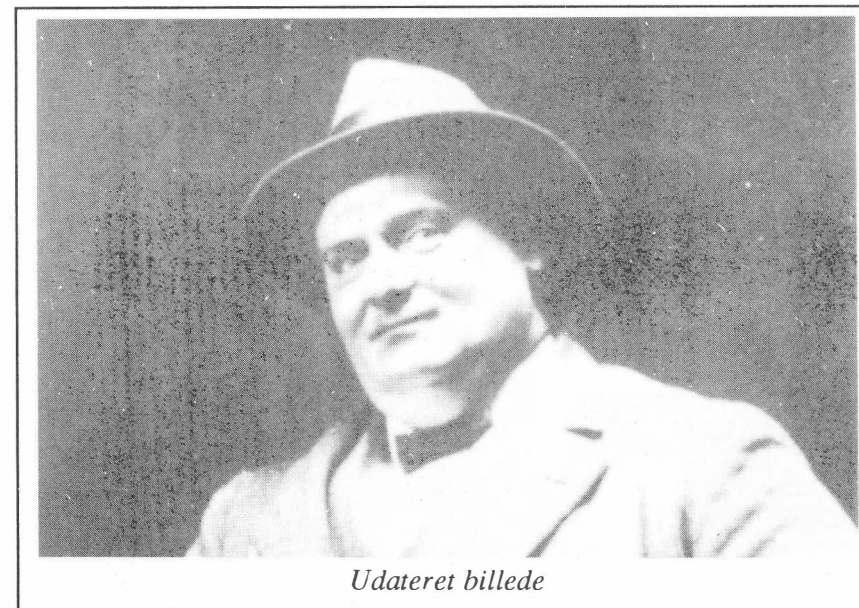
kone, selvom hun var en idiot.

Nu breder samtalen sig til resten af selskabet. En vil brændes og have sin aske spredt ved vestkysten nord for Hirtshals. Det får hans kone, som han ikke har rådført sig med, til at bryde ud i gråd...

Baggrund

Var tilhørsforholdet ikke et problem for den modne Budtz-Müller så gjaldt det samme ikke for den unge ditto.

Han kom fra et konservativt dyrlægehjem, og han blev socialist. Han er født i Viborg i 1890, vokset op i Thisted og 1946 dør han i Hvidovre. Han begynder en karriere som officer ved Garden og slutter sit liv som kunstner.

Udateret billede

Slår man op i Gyldendals Tibindsleksikon fra 1977 står der noget om en **forfatter**: "Budtz Müller, Bertel, 1890-1946: da. forfatter. Skrev en række ekspressionistiske dramaer, samt en serie noveller fra Thy, fx. Tyren på Veng (1940). De Glædeby Piger (1940), Prangeren og Hans Søn (1942). Posthumt udkom romanen Det rette erotiske Compagni (1949)".

Læser man Morten Things doktorsdisputats fra i år om "DKP og de intellektuelle. 1918-1960" så står der noget om en socialistisk **intellektuel** i et revolutionært arbejdersmiljø.

København

Budtz forlader Thy som ung og bliver hurtigt en kendt skikkelse i det kunstneriske københavnske natteliv. Og han kommer til at stifte bekendskab med de fleste kunstnere, der var noget: Tom Kristensen, Brandes, Martin Andersen Nexø, Broby Johansen - Hemingway er på besøg i Rytterskolen under en gennemrejse etc.

Fra hjemmet i Rytterskolen

Især venskabet med forfatteren Knuth Becker bliver betydningsfuldt, og de har sammen et forlag ligesom de producerer i fællesskab.

Med Morten Things doktorsdisputats kan vi nu følge Budtz-Müllers skiftende tilhørsforhold til hæren, DKP og frem til Socialdemokratiet.

2. Internationale og Komintern

Budtz-Müller melder sig ind i Socialistisk Arbejderparti i 1918. Det var et lille venstrefløjsparti med revolution og antiparlamentarisme på programmet.

Tidspunktet for indmeldelsen er interessant fordi det falder på en skillevej i den internationale arbejderbevægelses historie: Mellem sammenbrudet i 2. Internationale og opkomsten af Komintern.

Jeg skal kort prøve at uddybe.

1846 tog Marx og Engels initiativ til at danne en kommunistisk korrespondanceklub, der skulle munde ud i et **internationalt** arbejderparti. Det førte frem til grundlæggelsen af Den internationale Arbejderassociation i 1864 også kaldet 1. Internationale. Det brød sammen grundet strid mellem forskellige retninger i bevægelsen - marxister, anarkister og engelske reformister.

1889 dannedes så 2. Internationale, og det blev domineret af de hastigt voksende europæiske socialdemokratier, herunder især det tyske. Det centrale tema efter 1900 var, hvorvidt socialismen skulle gennemføres via revolution eller via reform. I forbindelse med 1. Verdenskrig bryder 2. Internationale sammen, da det tyske og franske socialdemokrati stemte for krigsbevillingerne i de respektive parlamenter. Dermed var internationalisme erstattet med nationalisme.

Et centralt
tema var:
Revolution
eller reform

Budtz-Müller i aktion på Arbejdernes Teater

Det fik mange socialdemokrater til at falde fra og danne kommunistiske partier. Disse samledes under navnet Komintern dvs. Kommunistisk Internationale i 1919 under Lenins ledelse: den socialdemokratiske tysk dominerede 2. Internationale var via 1. Verdenskrig blevet erstattet af en kommunistisk russisk domineret 3. Internationale.

Fra garden til "avantgarden"

I forbindelse med 1. Verdenskrig bliver Budtz-Müller, der på det tidspunkt var officer ved garden, antimilitarist.

I sin pjese "I Kains Spor" fra 1917 kritiserer han Danmarks neutralitet under krigen. I stedet for neutraliteten, skulle Danmark have støttet den internationale arbejderbevægelse. Budtz' vej til kommunismen går altså over første verdenskrig, og han opfanges af den revolutionære fløj af arbejderbevægelsen, der havde kritik af Socialdemokratiet på programmet og som stadig troede på en international arbejderbevægelse.

I 1918 melder han sig som nævnt ind i Socialistisk Arbejderparti. Da det splittes, følger han i 1919 den gruppe, der melder sig ind i Venstresocialistisk Arbejderparti. Det var bl.a. dannet af en udbrydergruppe af unge fra Socialdemokratiet, og det tilsluttes den Kommunistiske Internationale i 1920 under navnet Danmarks Kommunistiske Parti.

Journalisten

1917 udgiver han som nævnt pjecen om krigen "I Kains Spor" og samme år debuterer han med bogen "Livsspil", der indeholdt 3 skuespil. Året efter begynder han også på journalistisk virksomhed.

Bertel
Budtz-Müller
s vej til
kommunis-
men går
over 1. Ver-
denskrig

Et enkelt blodrigt eksempel herfra viser noget om tiden og Budtz-Müllers stil. Der er tale om en forsideartikel i bladet "Klassekampen" i forbindelse med en demonstration på Grønttorvet i 1918:

"Men naar Betjentene vadsker deres Knipler og Hænder, naar Borgerskabet ser Blodet skylle i Rendestenene, da vil de med utryg Anelse for det kommende se, at den *røde* Farve lader sig *kun* udbrede og *ikke* tilintetgøre med Vold - hvor Fanerne forsvandt og tav, vil Blodet skringe, skringe *rødt* om Hævn og Krig" - den **følelse**, der strømmer rødt gennem prosaen er det væsentlige. For Budtz er der f.eks. ikke tale om en forblødning men om socialismens udbredelse. Og man kunne sige, at det er en noget livstappende måde at gøre Danmark rødt på.

Den *røde*
farve lader
sig *kun* ud-
brede

Litterær Arbejderklub og "Baalet"

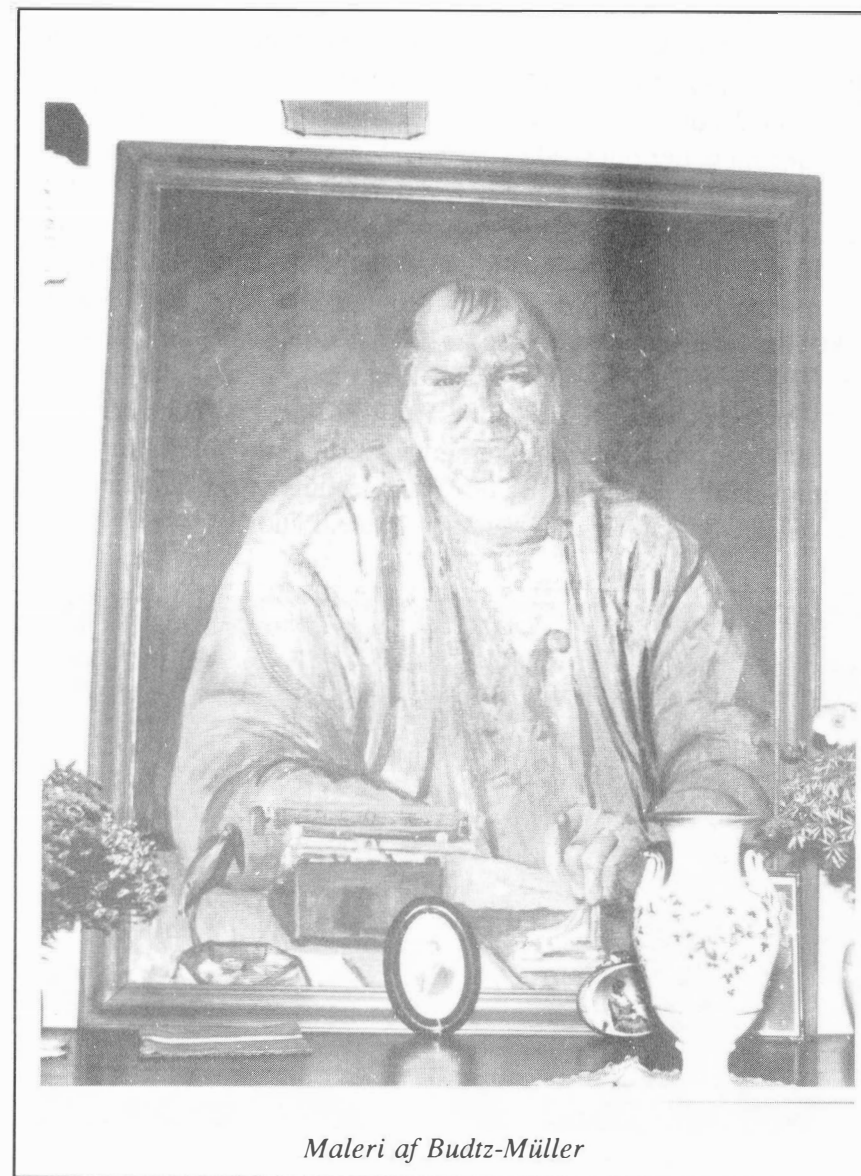
Hver klasse eller ny social gruppe har haft sine højskoler og sin litteratur. Det gælder f.eks. bønderne i 1800-tallet, arbejderne i 1900-tallet og den ny kvindebevægelse fra 1970'erne.

I 1920-21 er Budtz-Müller med til at starte Litterær Arbejderklub, hvor der bl.a. blev holdt foredrag om Knut Hamsun, Martin Andersen Nexø, Jack London m.fl.

Klubben udgav også et blad som han redigerede. Det hed "Baalet" og udkom første gang i oktober 1921.

Først men-
neske siden
socialist

I dets andet nummer har Budtz-Müller en art programklæring om kunstens rolle i en revolutionær bevægelse. Han mener, at omfanget af en kommende revolutions blodbad vil afhænge af proletariatets kulturelle niveau.

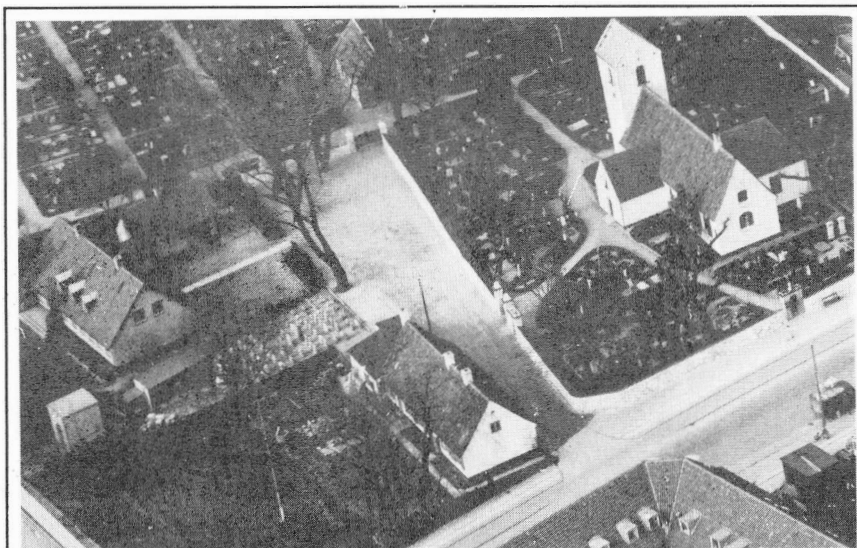

Maleri af Budtz-Müller

Kunstens opgave var at mindske blodbadet gennem oplysning. De værdier kunsten skulle gøre reklame for, var respekt for den gamle kultur og respekt for det enkelte menneske.

Den vægt Budtz lagde på enkeltindividet var ikke typisk for kommunismen, der opfattede kollektivet, klassen som det vigtigste. Han taler i et nummer af "Baalet" om den kommunistiske bevægelse "dødelse af Personligheden" og så selv socialismen som udvikling af personligheden. Med en parafrase over Grundtvigs: først menneske, siden kristen, kunne man sige, at Budtz' standpunkt var: først menneske, siden socialist - han var på kollisionskurs.

I 1921 blev Brandes hyldet i anledning af 50-året for hans berømte forelæsninger om Hovedstrømninger i Europæisk Litteratur. I den anledning skrev Budtz i "Baalet", at Grundtvig og Brandes var dem, der havde sat sig dybeste spor i dansk åndsliv.

Rytterskolen og Hvidovre Kirke 1950

Det øgede ikke Budtz' popularitet, og han blev krævet til regnskab. Han svarede, at han gjorde, hvad der passede ham "uden Hensyn til partimæssige Korsange.."

Alt i alt blev Budtz for meget for redaktionen, og der står efterfølgende i "Den Litterære Arbejderklubs" forhandlingsprotokol, at der ikke måtte optages stof, der stred mod kommunismen.

Hvorfor Budtz-Müller forlod DKP er ikke sikkert, men som skildret kunne der være grunde nok. Budtz gik sine egne veje, og han var for individualistisk orienteret.

Han opstiller for DKP til folketingsvalget i 1924 uden at blive valgt, og det er sidste tegn på forbindelse mellem ham og partiet - hans revolutionære partimedlemskab går altså fra 1918 til et sted mellem 1924 og 1925.

Arbejderteater

I Danmark har der eksisteret arbejds-teatre helt tilbage fra omkring århundredskiftet. I 1904-05 opførtes "Livets Løgne" på Arbejdernes Teater. Det var den unge Thorvald Stauning, der havde skrevet det. Teateret går ind omkring 1917, men genoplives i 1925 af Budtz-Müller. Han må have forladt DKP på det tidspunkt for åbningsstykket er **socialdemokraten** Staunings gamle spil fra 1904.

Arbejdernes Teater genoplivedes af Budtz-Müller i kooperativ form. Dets økonomiske basis var skuespillernes opsparede løn, og de ejede således selv forestillingen - og dækkede selv dens eventuelle underskud.

Budtz-Müller så teaterkunsten som en art humanistisk religion, der skulle agitere for evigt menneskelige værdier og forløse det bedste

Teatret
skulle er-
statte kir-
ken, skue-
spillet præ-
dikenen

i arbejderklassen. Og teatret var det ny kirkerum, hvori budskabet og forløsningen skulle ske. Den kunstneriske kvalitet var væsentlig ved siden af det politiske indhold, og de to behøvede ikke nødvendigvis at udelukke hinanden.

Budtz opførte, ud over Staunings, stykker skrevet af Budtz selv, S. Clausen, A.C. Meyer og den tyske dramatiker Ernst Toller.

Budtz blev leder af det reorganiserede Arbejdernes Teater indtil 1929, hvorefter det reorganiseres.

Budtz og kærligheden

For Budtz-Müller var mennesket **oprindeligt** godt, men det havde haft sit "syndefald" ikke i Edens have men i samfundets baggårde. Han var en meget erotisk forfatter, og han mente, at kapitalismen havde undertrykt og afsporet seksualiteten. Interessen for seksualiteten var han ikke ene om.

Der er Freud på den internationale scene, Wilhelm Reich på den tyske og f.eks. Sandemose, PH og Leunbach på den hjemlige for blot at nævne nogle få navne.

Budtz-Müllers kærligheds-utopi var en drøm om den vildt monogame kærlighed

Sammen med forfatteren Knuth Becker udgav Budtz i 1922 læsedramaet "I som Prædiker" på deres fælles forlag - Nordjysk Forlag - og forfatterne tilegnede det til "alle ugifte Mødre som er Mødre for deres Børn".

Budtz satte meget ind på at frigøre seksualiteten, og hans kunst handler ofte om kønslige modsætninger og sanselig lykke. I "Blændværk" f.eks. - som er tilegnet Trotzky og Lenin - fra 1923 er det hovedpersonens mål at fastholde kærligheden som sanselig, som en kropslig og sanselig forbindelse mellem mand og

kvinde. Han taler om "Drømmen om den vildt monogame Kærlighed" - Budtz var også seksuel romantiker. Han sidste efterladte bog hedder meget passende "Det rette erotiske Compagni".

Hvidovre

I 1938 kommer han til Hvidovre sammen med sin kone, skuespillerinden Frida Butz-Müller. De underskriver en lejekontrakt med kommunen og får Rytterskolen for 1.000 kr. pr. år.

I slutningen af krigen må han gå under jorden på grund af sine antinazistiske holdninger. I 1946 dør han.

Om Budtz-Müllers tid i Hvidovre har Jens Kristensen skrevet i bogen om Rytterskolen, og Bent Zinglensen i Hvidovre Avis i januar 1970.

Frida Budtz-Müller i Rytterskolen

Catherine Booth-kolonien

Af Hans Thomsen

Der er ingen tvivl om rollefordelingen i Frelsens Hær i Hvidovre i 1919. På den ene side står hærens klientel som "Smuds", på den anden siden det kvindelige personale med "Hyrdesindelaget": "Godt er det da, at det ikke er ny, uprøvede Kræfter, som sættes til at udføre denne Bamhjertighedsgærning, men Kvinder, der er beriget af mange Aars Erfaring i Redningsarbejdet og ejer Hyrdesindelaget mod de vildfarne. Gud velsigne disse Kvinder med Moderhjerter og give dem Visdom og Naade til at fremdrage mange kostelige Juveler af Smudset". Citatet stammer fra Frelsens Hærs blad "Krigsraabet" i forbindelse med hærens indvielse af mødre hjemmet Catherine Booth-kolonien i Hvidovre 1919 på Svendbjerggård.

Er der ikke tvivl om rollefordelingen, så er der heller ikke tvivl om det sociale engagement og offerviljen i bevægelsen.

Major J. Jørgensen

Den 23. juni 1919 kan man i Politiken læse: "Hvor Vejen svinger bag Flaskekroen ligger en gulkalket Gaard. En by af Kolonihavehuse har rejst sig omkring den, og denne Gaard har sin Historie, som i disse pengeglade Tider fortæller om en særlig Opofrelse for en kær Idé. For godt et Aars tid siden blev Gaarden købt af en Mand, der forstod den store Udstykningschance. Manden var dog ikke den sædvanlige Gaardslagertype, men Frelsersoldat og lidt af et Finansgeni; thi uden at eje andre Penge end en lille Arv tog han Gaarden paa Haanden, arrangerede Udstykningen og præsterede saa Købesummen. Da Udstykningen var bragt i Orden, overdrog han Gaarden med en Hovedparcel på 6 1/2 Td. Land til Frelsens Hær, kvit og frit, tilligemed Udstykningens Overskud. Han kunne

have tjent sig selv en køn Sum, men ofrede Fortjenesten på det Barmhjertighedsværk, han har viet sit Liv. Det er Major i Frelsens Hær J. Jørgensen".

Svendbjerggård

Den gård som Frelsens Hær fik forærende hed som nævnt Svendbjerggård. Og den kan spores tilbage til 1664, hvor den tilhørte kongen. I forbindelse med de store landbrugsreformer i slutningen af 1700-tallet blev gårdene i Hvidovre udskiftet. Den 26. oktober 1779 fik de udlagt deres fremtidige jordtilliggende i én eller flere afgrænsede lodder. Der var 23 lodsejere, der deltog i udskiftningen og 15 skulle udskifte deres gårde. Det er i den sammenhæng at Svendbjerggård blev udflyttet og fik sin nuværende placering. Gården har haft flere navne. Indtil 1805 hed den Svennebjerg, hvorefter den ændrede navn til Svendstrupgård. I 1815 fik den sit nuværende navn Svendbjerggård. Det er ikke en slægtsgård, og

Svendbjerggård 1917

den har haft mange forskellige ejere. Den sidste ejer før Frelsens Hær var Cort Christensen Pedersen, og han solgte gården den 17/4-1918 for 110.000 til Major J. Jørgensen.

William Booth

Frelsens Hær udspringer af industrialismen og byernes vækst, og den er én type svar på de konflikter og problemer der knyttede sig hertil. Som "Krigsraabet" siger i forbindelse med Catherine Booth-Kolonien: "En By af Kolonihavehuse har rejst sig omkring den - kigger man paa dem, medens man kører forbi, kender man den gamle Historie om Storbyens farlige Naboskab".

Grundlæggeren af Frelsens Hær var englænderen William Booth født 1829 i en velstillet familie. Faderen dør efter en fallit da William var en stor dreng, og William Booths vej til skabelsen af Frelsens Hær går gennem Feargus O'Connors førsocialistiske arbejderbevægelse - Chartismen - og videre frem til den metodistiske kirke. Hans slutpunkt var at satse på sjælen frem for materien, og hans begyndelsespunkt var, som han sagde: "kun nogle nyfrelste drankere, som stod bag mig på usikre ben". Hans kone Catherine Booth var kvindesagskvinde, og bevægelsen indførte en art kønnes ligestilling i arbejdet.

Frelsens Hær kommer til Danmark

Ligesom der var en socialistisk internationale, var der en Frelsens Hærs internationale. Michael Neiiendam skriver om bevægelsen i bogen "Frikirker og sekter", at det er utænkeligt, "at noget andet land end netop England kunne have fostret en Frelsens Hær og givet den verdensomspændende vidde".

England var en nation, der var vandt til at tænke i globale baner, og derfra bredte bevægelsen sig til store dele af kloden, og via Sverige kom den til Danmark i 1887. Og der var nok at tage fat på. I 1860 var der f.eks. omkring 3.000 udsalgssteder af brændevin

i Danmark. I 1880 var der 10.000. Fra slutningen af 1870'erne kom der en organiseret afholdsbevægelse skabt af læger og arbejdsgivere. Den havde små 90.000 medlemmer omkring århundredeskiftet - alkoholismen var et samfundsproblem, og i København arbejdede allerede Indre Mission i slumkvartererne.

Hærens sprog

Frelsens Hær har så at sige to sprog. Et udad- og et indadrettet. Det er en uniformeret kamporganisation, med militante begreber: den er en hær med generaler, majorer, stabskaptajner, frelsersoldater osv. Dens blad hedder Krigsraabet, og for at blive frelsersoldat måtte man starte som rekrut og underskrive 16 krigsartikler - den ydre verden er en slagmark.

Heroverfor står det sprog, der retter sig mod Frelsens Hærs indre verden. Det er et afmilitariseret sprog fuld af idylliske vendinger jævnfør f.eks. indledningens "Hyrdesindelag". En af bevægelsens egne historikere Ketty I. Røper taler ligefrem om et sprog, der er "overtrukket med en sød glasur af kvalmende ensartethed".

Samme dobbelthed viser sig i navngivningen af mødre hjemmet i Hvidovre. Det er en koloni - Catherine Booths-kolonien - og begrebet "koloni" har en lang række betydninger fra feriekoloni, til nybygd til en stats besiddelser i en anden verdensdel. Verdensdelen i vort tilfælde er Hvidovre - lysthusenes hedningeland, hvor man kan se "Storbyens farlige Naboskab".

Kolonien er erobret område, og det er et "storstilet Hjem, der her er blevet til indenfor en Bondegaards hyggelige Ramme" som der står i "Krigsraabet".

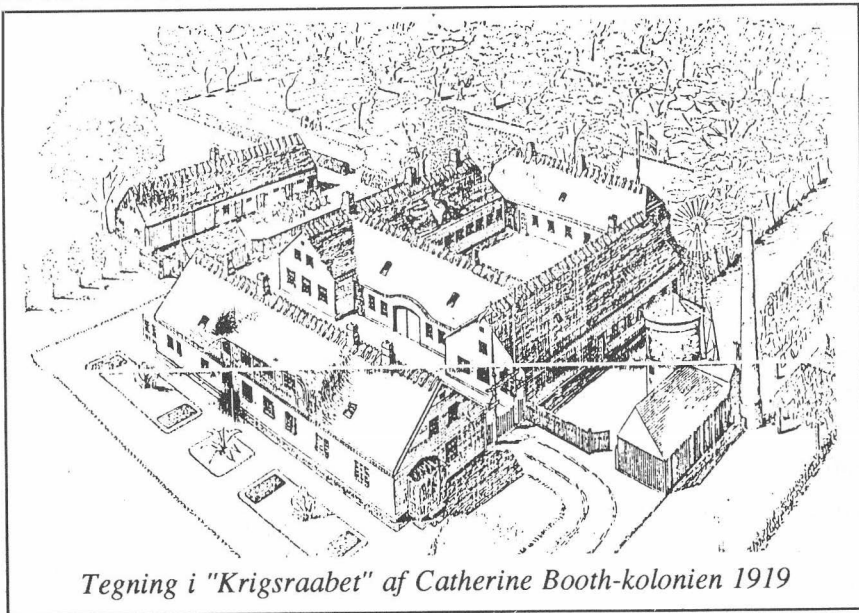
Frelsens Hærs modtagelse i Danmark

Denne militante frelserbevægelse med akustisk guitar og frelsergreb måtte i Danmark blive mødt med humor. Datidens største journalist Henrik Cavling citerer fra et fingeret brev, hvor be-

vægelsen opfordrer til: "Storm Mørkets Fæstning! Danmark for Frelsens Hær! Kjøbenhavn for Jesus! Første offentlige Møde i Aften i Valhalla! Herren er med 5te Korps! Løjtnant Anna Nielsen udnævnes til Kaptajn. Halleluja!"

En anden refererer, at "På et stort Skråplan opførtes en hel Frelserkomedie...og midt i denne djævelske Larm af Sang, Musik og arbejdsinstrumenter lød det rundt omkring i Salen: Er Du frelst? Har du et rent Hjærte? Vil du være Guds Rekrut? Bum! Bum! Bum!...to svedige og stærkt nedringede Apostle hamrede løs på Jærnet, idet de sang og priste i Takt" o.s.v. o.s.v.

Herman Bang beskrev et møde og hans oplevelse af frelser-sange: "Og Virkningen steg med Sangen. Den er larmende, magnetiserende Hoben med de evige Gentagelser, der ligesom tvinger den ind i Rytmen til Del i Sangen...Der maa være Øjeblikke i disse Forsamlinger, hvor man maa kunne blive tilmode uhyggelig, som forberedtes der en fanatisk Auto-da-fé".

Tegning i "Krigsraabet" af Catherine Booth-kolonien 1919

Guldalderen

Mødrehjemmet Catherine Booth-Kolonien oprettelse i Hvidovre falder i det en af bevægelsens historikere kalder Frelsens Hærs guldalder. I 1910 overtager Lucy Booth-Hellberg komandoen over de danske tropper, og hendes føring af hæren varer frem til 1919. I den periode får bevægelsen tag over hovedet i 25 provinsbyer og den får flere bygninger i København. Bevægelsen fik indflydelse og voksede sig stor. Ved indvielsesfesten af Catherine Booth-Kolonien i Hvidovre i 1919 kom så fine folk som de respektive prinser Valdemar og Georg og prinsesse Magrethe, og staten bevilligede 75.000 kr til kolonien.

Mødrehjemmet var beregnet til en 25-30 ugifte mødre med spædbørn, og i forbindelse med hjemmet var der et gartneri, hvor mødrene arbejdede under opholdet. Gennem en årlig havefest for Hvidovres beboere indsamledes penge til kolonien, og derigennem kom kolonien også i kontakt med de ikke-koloniserede. Som Ester Uldall siger i en af Lokalhistorisk Arkivs publikationer: "Hvert år blev der oppe på Svendbjerggård holdt en havefest. Det var med indsamling af penge, som gik til Frelsens Hær...Det var mægtigt skægt til festen, for der var lotteri, og der skete mange forskellige ting. Jeg vil regne med, at festen startede henad ved 17-tiden, for det kunne jo ikke nytte noget, at de lavede det om dagen, for det skulle være sådan at alle mennesker kunne komme derop. Om aftenen blev lygterne tændt, og man dansede ude i det fri. Så kunne man få kaffe og betale for det selvfølgelig, det gik jo med ind i indsamlingen. Vi gik altid med til den havefest, men ellers var der ikke noget herude. De unge mennesker gik ikke sådan ud for at more sig, det brugte man ikke dengang."

Efter krigen oprettedes Solgården med vuggestue, børnehave og fritidshjem normeret til 100 børn mellem 1 1/2 til 14 år. Og endnu i dag har denne socialt engagerede organisation til huse på den gamle adresse.

Rytterskoledagene 4. og 5. september

Igen i år afholder Lokalhistorisk Selskab og Lokalhistorisk Arkiv kulturhistoriske dage i Hvidovre Rytterskole, Hvidovre Kirkeplads 1, i samarbejde med en række andre foreninger.

Programmet indeholder gamle kendinge som folkedans og musik, og Jens Kristensen viser rundt, men der er naturligvis også nyt. For første gang har vi særlige børneaktiviteter, idet vi har valgt at demonstrere gamle danske lege, som alle naturligvis er velkomne til at deltage i. Så husk at medbringe børn, børnebørn og oldebørn eller bare barnlige sind.

Der bliver også auktion over dragter m.v. fra årets egnsteaterforestilling, som også vil kunne genses på video.

Hvis vejret er med os (og det plejer det at være), vil det meste foregå udendørs, men skulle det regne, så har vi sørget for telte, hvor aktiviteterne kan foregå i tørvej.

Det er nu tredje gang, vi afholder Hvidovres Rytterskoledage den første weekend i september, så det er ved at være en fast lokal begivenhed.

Mød op og vær med - eller kik bare forbi og få et indtryk af aktiviteterne.

Programmet for Rytterskoledagene ser p.t. ud som det fremgår af de følgende sider. Det betyder, at der **kan** komme ændringer.

Lørdag d. 4/9 kl. 10 - 17

- 10.00 Rytterskoledagene åbner.
Cafeen åbner med servering af kaffe, the, lemonade og hjemmebagt kage. Meget moderate priser.
Bod fra Lokalhistorisk Selskab/ Arkiv m. konkurrence, information, salg af bøger, plakater m.v.
Bod fra Tværpilen m. vudering af flækker og fund.
Bod fra Nordlyset.
Bod fra Holmegårds bibliotek/Brugerråd med salg af bøger.
Udstilling om årets egnsteaterforestilling, Rødder Rak og Reformister. Her vises dragter og videoptagelser af hele teaterforestillingen.
- 10.30 Musik v. Nordlysets musikgruppe.
- 11.00 Rundvisning på Hvidovre kirkegård med gennemgang af de bevaringsværdige gravmæler samt forevisning af den nyrestaurerede kirke. Ved Jens Kristensen.
- 12.00 Kulturhistorisk legestue med gamle danske lege under ledelse af Mikkel Venborg Pedersen, Fri-landsmuseet. Børn fra to af Hvidovres børneinstitutioner leger for. Tag børn og børnebørn med, så de kan prøve at lave gammeldags legetøj og lege nogle af de lege, deres oldeforældre legede.
- 13.00 Stor auktion over kostumer fra egnsteaterforestillingen, Rødder, Rak og Reformister. Her er chancen for at gøre en god handel og f.eks. købe et unikt karnevalskostume med en rigtig historie bag. Auktionen forestås af Teater Vestvolden.

- 14.00 Amatørarkæologiforeningen Tværpilen demonstrerer brug af jordgrubeovn fra stenalderen og tilbereder mad i den.
Kulturhistorisk legestue.
- 14.30 Rundvisning v. Jens Kristensen.
- 15.00 Folkedansere.
- 16.00 Kulturhistorisk legestue.
- 17.00 Aktiviteterne lukker for denne dag.

Søndag d. 5/9 kl. 11-15

- 11.00 Boderne åbner.
Cafeen åbner.
Teaterudstillingen åbner.
Kulturhistorisk legestue.
- 11.30 Rundvisning med gennemgang af de bevaringsværdige gravmæler på Hvidovre kirkegård samt forevisning af den nyrestaurerede kirke. Ved Jens Kristensen.
Musik ved Nordlysets musikgruppe.
- 12.00 Folkedansere.
- 12.30 Tværpilen demonstrerer brug af jordgrubeovn fra stenalderen og tilbereder mad i den.
- 13.00 Kulturhistorisk legestue.
- 13.30 Rundvisning ved Jens Kristensen.
- 14.00 Musik ved Nordlysets musikgruppe.
- 14.30 Folkedansere.
- 15.00 Årets Rytterskoledage slutter.

Åbent Hus på Rytterskolen

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab har besluttet at holde åbent hus på Rytterskolen fra efteråret. Formålet er at etablere en social ramme for medlemmerne ud over de 6 årlige arrangementer og de 2 Rytterskoledage.

Der vil være medlemmer fra bestyrelsen til stede, og der vil være TV, lokalhistoriske video, bøger m.m til rådighed for de besøgende. Vi vil også kunne klare en kop kaffe eller te.

Ud over denne mulighed for lidt mere socialt liv i foreningen får vi også brugt Rytterskolens smukke bygning lidt mere, end vi gør nu. Foreløbig kører vi 3 onsdage som et forsøg. Hvis det bliver en succes, er der mulighed for at fortsætte i 1994.

Dagene bliver:

Onsdag 6. okt. kl. 13.00-16.00

Onsdag 3. nov. kl. 13.00-16.00

Onsdag 1. dec. kl. 13.00-16.00

Hvad der skal foregå ud over de muligheder, der er nævnt, finder vi ud af i fællesskab.

bag- siden

